

דוח מבקר המדינה בנושא

"פעילות רשויות מקומיות למניעת אלימות בין בני זוג ולטיפול בנפגעה"

(מתוך דוח הביקורת בשלטון המקומי לשנים 2011-2012)

- דוח מעקב -

1. רקע

בחודשים נובמבר 2011 עד אפריל 2012 בדק משרד מבקר המדינה את פעילותן של שבע רשויות מקומיות למניעת אלימות בין בני זוג ולטיפול בנפגעה. בדיקות השלמה נקודתיות נעשו בשלוש ערים נוספות ביניהן ראשון לציון. כמו כן, נעשו בדיקות השלמה במשרד הרווחה, במשטרת ישראל, במשרד לקליטת העלייה, במשרד החינוך, במשרד המשפטים וברשות לקידום מעמד האישה שבמשרד ראש הממשלה.

אחד הנושאים שבדק משרד מבקר המדינה עסק בתכנית חינוכית להקניית כישורי חיים למתבגרים בתחום הזוגיות - "חברות וזוגיות ללא אלימות" - שכונתה "חז"ק" (חברות, זוגיות, קשר) שפיתחו משרד החינוך ומשרד הרווחה. התכנית מיועדת לתלמידי החטיבה העליונה ועוסקת בזוגיות ובקשר בין בני זוג מהנורמטיבי עד לפתולוגי. מטרת התכנית הן: לקדם יחס של כבוד הדדי בין בני זוג, לפתח דפוסי תקשורת בונים, לפתח מודעות לתופעת האלימות במשפחה ובזוגיות, למנוע מצבי אלימות במסגרת החברה ובתוך המשפחה ולטפח ערכים ונורמות של שוויון והדדיות בין המינים.

בתקנון העבודה הסוציאלית (תע"ס) נקבע כי התכנית כוללת 11 מפגשים (כל מפגש אורכו שעתים), והיא תילמד בכיתות י-י"א בבתי ספר תיכוניים באמצעות עובדים סוציאליים, וכן באמצעות מרכזי נושא אלימות במשפחה, המחלקות לשירותים חברתיים, יועצים חינוכיים ומחנכים.

מנהלת השירות לרווחת הפרט והמשפחה באגף לשירותים אישיים וחברתיים במשרד הרווחה מסרה למשרד מבקר המדינה כי לא קיימת תכנית הכשרה למפעילי התכנית. מנהלת האגף לשירות פסיכולוגי ייעוצי במשרד החינוך הבהירה למשרד מבקר המדינה כי לא הוכשרו יועצים חינוכיים ומורים ללמד את התכנית.

2. ממצא בדוח מבקר המדינה

ראשון לציון היא אחת הרשויות שקיבלו תקציב להפעלת תכנית חז"ק. להלן ממצאי משרד מבקר המדינה:

2.1 בשנת הלימודים תשע"א נלמדה התכנית רק בשבע מתוך 13 החטיבות העליונות בעיר.

2.2 עובדים סוציאליים מטעם המרכז למניעת אלימות ומחנכי הכיתות שהעבירו את התכנית לתלמידים לא השתתפו בכל השתלמות שתכשיר אותם לכך.

3. המלצות מבקר המדינה

משרד מבקר המדינה העיר למשרד החינוך ולמשרד הרווחה, בין היתר, כי משהחליטו להפעיל את התכנית בקרב בני נוער, היה עליהם לדאוג להכשרת עובדים סוציאליים (שכלל לא הוכשרו להוראה) ועובדי חינוך להפעלת התכנית. משרד מבקר המדינה הפנה את ביקורתו ליישום התכנית למשרד הרווחה ולמשרד החינוך. אף על פי כן, הביקורת פנתה למינהל לשילוב חברתי ולמינהל החינוך לקבלת התייחסותם לממצאים ולהערת מבקר המדינה.

4. מעקב הביקורת - פעולות שנקטו

- 4.1 מנהלת אגף תמיכה ושילוב וסגנית ראשת המינהל לשילוב חברתי מסרה לביקורת ב-13.8.5 כי לא התקבל תקציב להכשרת עובדים לתכנית מניעה וכי משרד הרווחה בונה תכניות הכשרה במסגרת בית הספר המרכזי לעובדים סוציאליים.
- 4.2 ב-27.12.12 מסרה מנהלת אגף תמיכה ושילוב וסגנית ראשת המינהל לשילוב חברתי: "7 בתי ספר השתתפו מתוך 13 עפ"י התכנית שנקבעה עם האחראית על היעוצות בבתי הספר. התכנית מתוקצבת לכל בתי הספר בעיר לכיתות י"א ב-9 שעות שבועיות בלבד. ע"פ התכנית במקור מרכז אלימות מדריך את המחנכות והיעוצות ואלה אמורות להעביר את התכנית בכיתות. עפ"י המלצת האחראית על היעוצות בבתי הספר, לעתים מתקבלת החלטה שהעובדות הסוציאליות ייכנסו לכיתות מסוימות לתהליך ארוך יותר. לטעמי, הלוואי שהעובדות הסוציאליות היו יכולות להיכנס ולהעביר את הסדנה בכל כיתות י"א - אך אין הדבר אפשרי וזה לא מודל העבודה שנקבע ע"י משרד החינוך ומשרד הרווחה. לא ניתן לדבר על השתתפות 'כולם' מפני שכל שנה נכנסים רק לכיתות י"א.
- "משרד החינוך אמור להעביר השתלמויות ליועצות ולמחנכי הכיתות. משרד הרווחה אינו מכשיר את העובדים לתכנית מפני שמדובר באנשי מקצוע שזה תחום מומחיותם."
- ב-9.10.13 מסרה רפרנטית לענייני ביקורת בשם ראשת המינהל לשילוב חברתי: "בימים אלה התקבל מכתב ממשרד הרווחה לפיו מתוכננים בקרוב קורסי הכשרה בנושא. מדובר בקורסים שאמורים לתת מענים ארציים ולכן לא ברור אם יתאפשר לשלב עובדים מהעיר וכמה עובדים."
- 4.3 ב-12.8.13 מסרה ראשת מינהל חינוך לביקורת: "תכנית חז"ק פעלה בשבעה בתי ספר מתוך 13 כפי שנקבע בזמנו עם... [היעוצת הבכירה] התכנית פעלה בכיתות י"א במסגרת של 9 שעות שבועיות לכל בתי הספר. אגף הפרט לא היה מעורב בהפעלתה. על פי מה שנקבע, מחנכי הכיתות היו אמורים להעביר את הנושא בכיתות. הם היו אמורים לעבור השתלמויות והכשרות בנושא על ידי משרד החינוך, הרווחה אינה יכולה להכשיר עובדי חינוך אלא להדריך וזאת אמנם עשו עו"סיות מהמרכז למניעת אלימות במשפחה. אולם, משרד החינוך לא העביר תקציבי השתלמות והמחנכים נשארו רק עם הדרכה מטעם המרכז."